

Uporaba akuzativa bez prijedloga u suvremenom hrvatskom jeziku

Rišner, Vlasta

Source / Izvornik: **Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2011, 37, 147 - 159**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:689048>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-05**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Vlasta Rišner
Filozofski fakultet
Odsjek za hrvatski jezik i književnost
L. Jägera 9, HR-31000 Osijek
vlasta.risner@os.t-com.hr

UPORABA AKUZATIVA BEZ PRIJEDLOGA U SUVREMENOM HRVATSKOM JEZIKU¹

U radu se opisuju primjeri češće uporabe akuzativa bez prijedloga u suvremenim hrvatskim medijima i razgovornom jeziku. Primjeri se takve uporabe razvrstavaju u nekoliko skupina: 1. sintagme s nepunoznačnim glagolom i besprijedložnim akuzativom, 2. glagol + *imenska riječ (A) + imenska riječ (A) < glagol + *od* + imenska riječ (G) + imenska riječ (A), 3. neprijelazni glagol → prijelazni glagol. Među sintagmama s akuzativom promjene se primjećuju i u sljedećoj, 4. skupini: glagol + unutrašnji objekt → glagol + hiponimni objekt (rubni izravni objekt?). Pri opisu se potvrđuje da se akuzativ kao puni, središnji padež, kojim se predmet obuhvaća u potpunosti, nameće rubnosti ostalih perifernih padeža, pr. instrumentala (kod glagola *kontaktirati*). Pokazuje se da su, usprkos normi koja uz glagole traženja ne preporuča uporabu dvaju akuzativa bez prijedloga, nego jednoga besprijedložnoga akuzativa (ili dijelnoga genitiva) te drugoga genitiva s prijedlogom *od*, uz glagol *tražiti* u jeziku suvremenih medija česte potvrde dvaju besprijedložnih akuzativa.

1. Uvod

Akuzativ bez prijedloga još je Roman Jakobson, uz nominativ, smatrao izravnim padežom. Time se Jakobsonov pristup (2008: 444) razlikovao od tradicijskoga, prema kojemu je izravan samo nominativ, dok je akuzativ kosi padež.

¹ Dijelovi ovoga rada izloženi su na Petom hrvatskom slavističkom kongresu održanom od 7. do 11. rujna 2010. u Rijeci.

Akuzativu i nominativu zajedničko je mjesto u padežnom sustavu: i jedan i drugi središnji su, puni padeži, koji ne naznačuju periferan odnos spram ostalih padeža i ne podrazumijevaju »prisutnost središnje točke u sadržaju iskaza« (Jakobson 2008: 415). Dva se padeža razlikuju s obzirom na obilježenost prema usmjerenosti; dok je nominativ neobilježen (odlikuje ga potpuna neobilježenost i spram drugih obilježja), akuzativ označuje predmet na koji je radnja usmjerena – obilježen je usmjerenošću.²

Uz akuzativ bez prijedloga kao najznačajnija vezuje se uloga izravnoga objekta i taj se objekt smatra prototipnim³. Tako se semantička raznolikost akuzativnih izraza u većini primjera može svesti na izravni objekt kao sintaktičku jednolikost.⁴

2. Akuzativ bez prijedloga u jezikoslovnoj literaturi

Može se pretpostaviti da su baš obilježja punoće i središta akuzativu bez prijedloga pomogla pri širenju u suvremenom hrvatskom jeziku, iako se u hrvatskih i stranih jezikoslovaca spominjao i utjecaj latinske te njemačke sintakse⁵ kao izvanjski razlog jačanju akuzativne rekcije. Josip Vončina, opisujući jezik Antuna Kanižlića (Vončina 1975: 149), akuzativnu rekciju bilježi u glagola *bižati*, *lagati*, *plakati*, *promišljati*, *rastati*, *ufati*, *vladati*, povezujući ju s latinskim utjecajem. Potvrde iste rekcije Vončina nalazi u onodobnih i ranijih leksikografa J. Mikalje i I. Belostenca, dok je kasnija sudbina besprijedložnoga akuzativa uz navedene glagole različita. Primjerice, izravni se objekt uz glagol *plakati* potvrđuje u narodnim pjesmama, dok se uz glagol *bježati* nalazi u Slavonca Ivana Kozarca u sintagmi *bježati ljude*.⁶

U suvremenom se hrvatskom jeziku govori i o utjecaju engleskoga jezika, tj. o sintaktičkim posuđenicama iz engleskoga, i to kada se uz glagol iz toga jezika prenosi i njegova rekcija. Potvrđuje to glagol *komunicirati* uz koji se umjesto izraza *o* + *lokativ* upotrebljava besprijedložni akuzativ.⁷

² O morfološkim obilježjima i sintaktičkim ulogama nominativa više u radu Jasne Vince *Nominativ prema ostalim padežima* (2010.).

³ O prototipnom pristupu relevantnosti izravnoga objekta u funkcionalnoj gramatici više u: Brdar 1992: 41–61.

⁴ O tome govori R. Katičić u prikazu djela D. Gortan-Premk (Katičić 1974: 35).

⁵ Utjecaj *bliskih zapadnoeuropskih jezika*, osobito njemačkoga, kao jedan od mogućih razloga širenju akuzativa u ulozu izravnoga objekta, spominje D. Gortan-Premk (1971: 155).

⁶ *Bježati ljude - bila je namisao Đuka Begovića, (...) a on, Đuka, šćućuren razmišlja: u što li on to pati, za što li se muči i ljude zašto bježi...* (I. Kozarac, *Đuka Begović*, <http://riznica.ihjj.hr/>)

⁷ O tome u knjizi *Jezik medija, publicistički funkcionalni stil* (2009: 66–67) Lane Hudeček i Milice Mihaljević.

Uz isticanje sintaktičke uloge izravnoga objekta podrazumijeva se obuhvaćanje predmeta u cijelosti, a rubnima se smatraju značenja mjere, vremena i načina te, sintaktički, akuzativi u ulozi objekta uz neprijelazne glagole. Takvi su glagoli u našoj literaturi nazivani unutrašnjim ili tautološkim objektima⁸. U stranoj se literaturi nazivaju srodnim objektima, a u novijoj hrvatskoj i hiponimnim objektima (Birtić, Matas Ivanković 2009: 1)⁹. Dok su izravni objekti prve skupine jako upravljani, ostali se akuzativi smatraju slabo upravljanim jer se uloga objekta u njima miješa s ulogom priložne oznake. Po Jakobsonovim je riječima sadržaj takvih akuzativa *pretjerano ovisan o radnji*.

Međutim, pri opisu se akuzativa bez prijedloga u hrvatskih gramatičara ne obraća osobita pozornost njegovu opisu uz nepunoznačne glagole. Doduše, Maretić (³1963: 584) spominje predikatni akuzativ uz nepunoznačne glagole *držati, činiti, naći...* kao sinoniman s instrumentalom, ali arhaičan. Primjer koji navodi Maretić (*hodi mene uzmi gospodara*) donosi se i u suvremenim gramatikama, i to u *Sintaksi* Radoslava Katičića (uz podatak o Maretiću kao izvoru) te u *Hrvatskoj gramatici* (Barić i dr. 1995: 436). U tim se gramatikama opisuje kao predikatni proširak:

»U starinskom govoru može proširak uz te glagole stajati i u akuzativu, pa se onda uz njih nalaze dva akuzativa od kojih je jedan objekt, a drugi proširak predikata. (...) *Kriva me nađoše* (Maretić t. 545,2) – *Mene uzmi gospodara*. (Maretić t. 545a) – *Bog ga je zla stvorio*. (Kosor 5)« (Katičić 1986: 98)

Iako se uloga akuzativa uz nepunoznačne glagole u hrvatskih gramatičara posebno ne opisuje jer se takvi akuzativi smatraju obveznim objektima, u *Gramatici hrvatskoga jezika* J. Silića i I. Pranjkovića navode se među primjerima raščlanjenoga predikata. Primjerice *obavili su sjetvu pšenice* uspoređuje se u

⁸ Iako spomenute glagole razlikuje od ostalih, Maretić ih ne naziva unutrašnjim objektima. Učinio je to Josip Florschütz, koji razlikuje unutrašnje ili tautološke i vanjske objekte, a kriterij je prema kojemu ih dijeli tvorbeni: »objekti od istoga korijena s glagolom zovu se unutrašnji ili tautološki objekti, jer su oni u samoj glagolskoj radnji...« (Florschütz 1916 [2002]: 225). Primjeri koje navodi jesu: *lov loviti, zbor zboriti, molitvu moliti, igru igrati, san sniti* i drugi. Opisi se kasnijih hrvatskih gramatičara uglavnom podudaraju s navedenim, a uspoređuju ih M. Birtić i I. Matas Ivanković u radu koji se bavi akuzativnim dopunama uz neprijelazne glagole (Birtić, Matas Ivanković 2009: 1–19).

⁹ O nazivlju vezanom uz akuzativne dopune neprijelaznih glagola, osobito o odnosu pojmovna unutrašnji i hiponimni objekt, kao i o tome »jesu li unutrašnji objekti pravi, tematski argumenti glagola te ih možemo smatrati jednom vrstom direktnih objekata ili je (...) riječ o neargumentima, tj. o dodatcima s nekim tipom adverbijalnoga značenja...« M. Birtić i I. Matas Ivanković raspravljaju u spomenutom radu (2009.), kao i u radu Jesu li akuzativne dopune uz sportske glagole objekti? (2010: 35–54).

odnosu na *posijali su pšenicu*, gdje je predikat jednočlan i punoznačni je glagol (Silić, Pranjković 2005: 293). Autori *Gramatike* primjere akuzativa navode i uz perifrazne glagole, govoreći:

»Perifraznim glagolima nazivaju se glagoli koji (bar jednim od svojih značenja) mogu biti sastavnim dijelom glagolskih perifraza, tj. konstrukcija koje podrazumijevaju čvrst (nerijetko i frazeologiziran i/ili leksikaliziran spoj glagola i imenske riječi (obično odglagolne ili otprijevne imenice s prijedlogom ili bez prijedloga), npr. *voditi borbu, izraziti zahvalnost (...)*« (Silić, Pranjković 2005: 188).

U stranim je gramatikama opis opširniji; u *Sintaksi savremenoga srpskoga jezika* među primjere predikatnoga akuzativa smješta se akuzativ u polusponskom (semikopulativnom), kao i u raščlanjenom predikatu. Prvi se polusponski predikat oprimjeruje faznim glagolima i njihovim akuzativnim dopunama (*početi razgovor, nastaviti šetnju* i sl.), a drugi, raščlanjeni, također polusponskim glagolima kakvi su *dati/davati, imati/nemati, voditi, pružiti/pružati, obaviti/obavljati* i drugima (Piper i dr. 2005: 197–199).

Ako bi se spomenuti akuzativi smatrali predikatima, ostaje otvoreno pitanje kada se određene sintagme kao frazemi u širem smislu (tj. u *Gramatici J. Silića* i I. Pranjkovića perifraze) smatraju dovoljno ustaljenima da bi se opisivale kao predikati, a kada su njihovi imenski dijelovi u ulozi objekta.

3. Vrste češćega akuzativa u suvremenom hrvatskom jeziku

Akuzativi se uz nepunoznačne glagole sve više rabe, povezani s češćom nominalizacijom, ne samo u hrvatskom jeziku. Upotrebljavaju se nerijetko umjesto izraza *na + lokativ* (npr. *raditi na istraživanju* → *raditi istraživanje*), iako je pitanje jesu li istoznačni ili akuzativ nameće svoju direktivnost i cjelovitost.

U ovom se radu ne opisuju sve akuzativne uloge i značenja, nego se izdvajaju skupine sintagmi kojima je u novije vrijeme promijenjeno ustrojstvo ili čestota padežnoga izraza – akuzativ je češći nego ranije, ondje gdje je bio jedan od sinonimnih padežnih izraza (s prijedlogom ili bez njega) ili na mjestima na kojima ga nije bilo.

3.1. Prvu skupinu čine sintagme s nepunoznačnim glagolom i besprijedložnim akuzativom. Te se sintagme s obzirom na značenje nepunoznačnoga glagola i mogućnost zamjene glagolskim predikatom mogu podijeliti na sljedeće skupine:

3.1.1. fazni glagol + imenica (A)

početi priču, nastaviti rad, završiti istraživanje ~ početi s pričom, nastaviti s radom, završiti s istraživanjem ~ početi pričati, nastaviti raditi, završiti istraživati

Takvi su akuzativi zamjenjivi izrazom *s + instrumental* i infinitivom glagola iz kojega je imenica izvedena, nisu rezultat raščlanjivanja predikata i ne mogu se zamijeniti punoznačnim glagolom.

3.1.2. nepunoznačni glagol + imenica (A)

Ove se sintagme često nazivaju i frazemima u širem smislu te perifrazama¹⁰, a dijele se s obzirom na to mogu li se ili ne mogu zamijeniti punoznačnim glagolom, odnosno jednočlanim predikatom:

3.1.2.1. nepunoznačni glagol + imenica (A) → punoznačni glagol

obavljati/vršiti procjenu → procjenjivati

Nekima od upotrijebljenih akuzativa prethodio je lokativ s prijedlogom *na* te se u suvremenom jeziku upotrebljavaju usporedo. Pitanje je ipak jesu li istoznačni jer akuzativ nameće izravnost i cjelovitost:

**raditi istraživanje ~ raditi na istraživanju → istraživati*¹¹

3.1.2.2. nepunoznačni glagol + imenica (A) → punoznačni glagol

obavljati/vršiti // obaviti/izvršiti očevid

3.2. Drugu skupinu čine glagoli uz koje se rabe dva akuzativa bez prijedloga. Tako upotrijebljenih sintagma u suvremenom je jeziku, osobito u njegovu razgovornom stilu, ali i izvan njega, u stilovima koji bi trebali biti u suglasju sa standardnim jezikom, znatno više nego ranije. Potvrđuje to jezik medija (očekivano, *emisije uživo*, ali i, manje očekivano, jezik filmskih prijevoda), kao i jezik književnih djela. Dok je opis takvih primjera na morfološkoj razini neupitan; punoznačni glagol + imenska riječ (A) + imenska riječ (A), na sintaktič-

¹⁰ O frazemima u širem smislu govore M. Mihaljević i B. Kovačević (2006: 1–15), a o perifrazama u hrvatskom jezikoslovlju J. Silić i I. Pranjković (2005: 188).

¹¹ O širenju glagola *raditi* u suvremenom hrvatskom jeziku više u tekstu *Promjene značenja i uporabe glagola raditi* (V. Rišner, Ž. Rišner 2010: 185–203).

koj se razini pojavljuje pitanje mogućnosti ili nemogućnosti postojanja dvaju izravnih objekata. Prema morfološkim se kriterijima (uporaba dvaju akuzativa bez prijedloga) može govoriti o dvama izravnim objektima, kao što čine autori *Hrvatske gramatike* (Barić i dr. 1995: 435) te Dragutin Raguž u *Praktičnoj hrvatskoj gramatici* (1997: 333). U drugih se gramatičara morfološki kriterij od- vaja od sintaktičkoga. Tako Radoslav Katičić (1986: 93) u svojoj *Sintaksi* kaže samo da su dva akuzativa osim uz glagole poučavanja potvrđena i uz glagole pitanja i molbe. Irena Zovko Dinković u članku *Određivanje izravnih objekata u hrvatskome: dva objekta u akuzativu* (2010.) traži odgovarajući opis za dva upotrijebljena besprijedložna akuzativa:

»Ovjerenaost takvih konstrukcija otvara pitanje definiranja izravnih objekata jer je razvidno da se izravni i neizravni objekti u hrvatskome više ne mogu definirati isključivo morfološki, već prije svega semantički – s obzirom na leksičko značenje samoga prijelaznog glagola i s obzirom na različitu konceptualizaciju objekata.« (Zovko Dinković 2010: 267)

Autorica navodi glagole uz koje se upotrebljavaju dva akuzativa: *učiti, poučavati, (za)tražiti, (za)moliti, (u)pitati*, ali i *stajati (razg. koštati)*.

Među navedenim se glagolima u ovom radu izdvajaju *tražiti* i *zatražiti*, a može im se dodati i značenjski blizak glagol *zahtijevati*. Sintagme s glagolima traženja, koji u suvremenom hrvatskom jeziku sve češće uvode dva akuzativa bez prijedloga, mogu se prikazati na sljedeći način:

glagol + *imenska riječ (A) + imenska riječ (A) < glagol + *od* + imenska riječ (G) + imenska riječ (A)

Tražiti i *zatražiti* izdvajaju se od ostalih navedenih glagola (poučavanja, pitanja i molbe) jer norma hrvatskoga standardnoga jezika uporabu jednoga od dvaju besprijedložnih akuzativa uz glagole traženja ne drži pravilnom (zbog toga i zvjezdica u shematskom opisu); umjesto akuzativa trebalo bi upotrijebiti genitiv s prijedlogom *od*. Tako se i u *Rječniku hrvatskog jezika* Leksikografskoga zavoda *tražiti* (i *zatražiti*) opisuju kao prijelazni, što se potvrđuje primjerima u prvim dvama značenjima¹², dok se u trećem navedenom značenju (‘moliti, zahtijevati, pitati’) u rječniku nalazi primjer dviju dopuna, koje međutim nisu akuzativne nego genitivne: dijelni genitiv, suodnosan akuzativu u ulozi izravnoga objekta, te prijedložni izraz *od* + genitiv: »moliti, zahtijevati, pitati: ~ no-

¹² »**tražiti**: prijelazni: 1. ići tragom čega da se dostigne, nađe, ulovi, pridobije: ~ *posao*, ~ *koga*, ~ *zeca*, ~ ženu 2. tragajući istraživati: ~ *istinu*, ~ *podatke*... « (RHJ 2000: 1269).

vaca od koga (...).« Uz glagol *zatražiti* također se navode primjeri dviju dopuna od kojih se druga nalazi u ulozi neizravnoga objekta, a čini ju *od + genitiv*: (*zatražiti*) *zajam od banke* i *djevojku od roditelja*.

Suprotno rječničkom članku, u suvremenom se hrvatskom jeziku uz glagole *tražiti* i *zatražiti*, ali i njima značenjski vrlo slične (*zahtijevati...*), sve češće rabe dva akuzativa bez prijedloga ili se umjesto drugoga akuzativa upotrebljava objektna rečenica. Potvrđuju to različiti izvori od kojih se u ovom radu navodi tek nekoliko primjera iz novina, televizijskih emisija i prevedenih književnih djela:

Poslije ću Vas zahtijevati izjavu. (HTV 1)

Tražili su nas mito. (*Jutarnji list*, 23. srpnja 2010., str. 11)

...dok je išao na intervju, još jednom je menadžera tražio da mu nađe stan...
(*Studio*, prilog *Jutarnjega lista*, 17. do 23. travnja 2010., str. 16)

Čim je Izumi otišla na dvije minute, zatražio sam njezinu sestričnu telefonski broj... (Haruki Murakami, *Južno od granice, zapadno od sunca* 2003: 48)

Kako je imenska riječ u ulozi prvoga objekta redovito obilježena semantičkom kategorijom [+ živo], češće od imenice u toj je ulozi osobna zamjenica.

Da je glagol *tražiti* u jednom od značenja zamjenjiv glagolom *moliti*, potvrđuje rječnički opis, a ta dva glagola imaju i jednaku rekciju. Tako se na naslovnici novina nalazi *...Polančec me tražio novac za Podravku* (*Jutarnji list*, 23. lipnja 2010.), a u samim novinama *Polančec me molio novac za Podravku...*. Iako se u suvremenom hrvatskom jeziku, osobito njegovu publicističkom i razgovornom stilu, *tražiti* i *moliti* često rabe s istovrsnim dopunama, odnos je norme prema tim glagolima različit: uz glagol *moliti* i gramatike i rječnici dopuštaju dva objekta u akuzativu bez prijedloga te njihova uporaba nije nesukladna s normom. Potvrđuje to opis u spomenutom *Rječniku* Leksikografskoga zavoda, gdje se kao jedno od značenja glagola *moliti* (ono koje odgovara našem opisu) navodi: »tražiti od koga da što učini, ispuni neke želje, zadovolji neke potrebe i sl.: ~ koga pomoć«.

Umjesto glagola *moliti* u suvremenom se hrvatskom jeziku rabi i *pitati*, iako se još u Jezičnom savjetniku kaže: »u značenju ‘moliti’ uzeto je u nekim narodnim govorima prema tal.; takva upotreba ne ide u knjiž. jezik.« (Pavešić, ur. 1971: 198). Usprkos normativnim savjetima, glagol se *pitati* rabi u značenju ‘tražiti’ i ‘moliti’, te uza se može imati akuzativ bez prijedloga i *od + genitiv*, a u razgovornom i publicističkom stilu i dva besprijedložna akuzativa. Kada pak

znači ‘raspitivati se o kome, o čem’, glagol *pitati* suvremeni hrvatski leksikografi opisuju kao neprijelazni.¹³ Međutim, primjeri pokazuju izravni objekt:

Čim je Izumi otišla na dvije minute, zatražio sam njezinu sestričnu telefonski broj, objasnivši kako bih je htio pitati neke sitnice u vezi fakulteta. (H. Murakami, *Južno od granice, zapadno od sunca* 2003: 48)

Usporedba s engleskim tekstom, prema kojemu je roman preveden na hrvatski, ne potvrđuje utjecaj engleskoga teksta¹⁴ u kojem je upotrijebljen prijedlog, nego prevoditeljičinu samostalnost i utjecaj sintakse razgovornoga jezika:

While Izumi was away for a few minutes, I asked her cousin for her telephone number, saying I'd like to ask her a few things about her college.
(H. Murakami, *South of the Border, West of the Sun* 2003: 38)

3.3. Akuzativ bez prijedloga u ulozi je izravnoga objekta u suvremenom hrvatskom jeziku sve češće i uz glagole koji su bili neprijelazni – mijenja se njihova glagolska rekcija:

neprijelazni glagol → prijelazni glagol

Akuzativ bez prijedloga umjesto prijedložnoga instrumentala osobito je čest (nalazi se u trećini (32) od stotinu uspoređenih primjera Hrvatske jezične riznice¹⁵) uz glagol *kontaktirati*: *kontaktirati koga* umjesto *kontaktirati s kim*. Glagol je *kontaktirati* s akuzativom čest na internetskim portalima, u imperativom izrečenom pozivu različitih tvrtki: *kontaktirajte nas!* Za razliku od poziva *kontaktirajte s nama* koji se izriče prijedlogom *s* i instrumentalom, i koji kao poziv na društvo i ravnopravnost potvrđuje suodnos, a ne kakvu hijerarhiju, u *kontaktirajte nas* više je zapovijedi, a veza je s *nama* kao oglašivačima tješnja.

Drugi je od glagola u kojem se umjesto prijedložnoga instrumentala u suvremenom hrvatskom jeziku upotrebljava besprijedložni akuzativ glagol *komunicirati*: *komunicirati s kim* → *komunicirati koga/što*. Kada se pak uz glagol *komunicirati*¹⁶ rabi akuzativ koji znači što neživo, griješi se dvojako: sintaktički i semantički – sintaktički zbog pogrješne rekcije, a semantički zbog imenice ko-

¹³ Autori *Rječnika Leksikografskoga zavoda* kažu: »neprijel. raspitivati se o kome, o čem: ~ za koga, ~ za što«, dok se u Aničevu *Rječniku hrvatskoga jezika* uz isti glagol navodi sljedeće: »(za koga, za što) obavještavati se o komu; zanimati se, interesirati se za koga«.

¹⁴ Izvornik je japanski, ali je engleski prijevod poslužio kao izvor za hrvatski prijevod.

¹⁵ Navodi se ukupno 285 primjera s glagolom *kontaktirati*.

¹⁶ U razgovornom se jeziku dvovidnom glagolu *komunicirati* ponekad dodaje predmetak pa se rabi *iskomunicirati*, npr: *Iskomunicirajte ga!*

jom se izriče neživo, ističu L. Hudeček i M. Mihaljević, opisujući takve sintagme kao rezultat sintaktičkoga posuđivanja iz engleskoga jezika (Hudeček, Mihaljević 2009: 66).

Semantička se ograničenja koja su vrijedila za imenicu u akuzativu u sintagmi s glagolom *komunicirati* ukidaju i kod glagola *istraživati*, koji je zabilježen kao prijelazni, ali predmet na koji radnja prelazi, tj. koji je imenovan akuzativom, znači samo neživo, kako je navedeno i u rječniku: »prikupljati podatke o nepoznatom predmetu uporabom znanstvene metode: ~ *srednji vijek*«. Primjeri međutim potvrđuju i akuzativ zamjenice koja znači živo;

Policija ga istražuje zbog nasilja, agencija ga je izbrisala s liste klijenata (Jutarnji list, 13. srpnja 2010., str. 45).

3.4. Znatno je više potvrda u kojima se na mjestu unutrašnjega objekta umjesto uobičajenih imenica rabe druge, neočekivane i značenjski nespojive imenice, a takve su sintagme izrazito stilski obilježene:

glagol + unutrašnji objekt → glagol + hiponimni objekt (rubni izravni objekt?).

Unutrašnjim se objektima u suvremenoj jezikoslovnoj literaturi smatraju istorijske akuzativne imenice ili imenske skupine uz neprijelazne glagole. Objekti uz prijelazne i neprijelazne glagole koji nemaju isti korijen kao imenica nazivaju se hiponimnim objektima. Unutrašnji je objekt još Veber razlikovao od običnoga izravnog objekta, govoreći da neki neprijelazni glagoli, među kojima su *spavati*, *snivati*, *plakati*, *klanjati*, imaju i prijelazno značenje (Veber 1859: 18).

Da su uz neke glagole koji su označavani kao neprijelazni moguće akuzativne dopune, potvrdio je još M. Samardžija uz glagole *trčati*, *disati* i *plivati*. Među glagolima koji imaju unutrašnji objekt nalazi se i glagol *živjeti*. Međutim, prema istraživanju M. Birtić i I. Matas Ivanković uz taj glagol u ulozi objekta mogu dolaziti i imenice drukčijega korijena; u korpusu su zabilježene imenice *život*, *vjera*, *pjesma*, *trenutak*, *sekunda* i *dan*. Glagol se *živjeti* može smjestiti među hiponimne objekte, a povećanje broja njegovih akuzativnih dopuna možda upućuje i na rubnu prijelaznost (Birtić, Matas Ivanković 2009: 16). Suvremeni se govornici služe sintagmama u kojima glagolu *živjeti* dodaju različite imenice u akuzativu kao stileme. Tako se u medijima, među ostalim, može čuti ili pročitati *živjeti Hrvatsku* i *živjeti sport*,¹⁷ a u reklami za naočalne leće nalazi se *Živite svoj vid!* i *Živite svoj stil!* Kako je akuzativ padež izravnoga dodira, jasna je namjera oglašiva-

¹⁷ Sintagma *živjeti sport* upotrijebljena je uz Ivicu Kostelića nakon njegova osvajanja Velikog kristalnog globusa.

ča koji njime i posvojnomo zamjenicom *svoj* ističe vezu (u sloganu neizrečenoga, ali slikom prisutnoga) reklamiranoga proizvoda, radnje (izrečene imperativom) i vršitelja kao primatelja poruke. Prema tomu, o izravnom se objektu (ili njegovoj inačici, hiponimnom objektu) kao stilističkom sredstvu na pragmatičkoj razini može govoriti uz bok poznatim sredstvima, imperativu i posvojnomo zamjenici.

Izravni se akuzativ nameće mnogim glagolima koji imaju drukčiju rekciju. Dativ i akuzativ kao dopune mogu se uvesti uz nekoliko glagola. Usporedbom njihova značenja na osam glagola, među kojima je i *darivati*, I. Zovko Dinković (2007) zaključuje da se uz isti glagol imenicom u dativu izriče primatelj kao cilj (*darivati djeci poklone*), a imenicom u akuzativu (*darivati djecu poklonima*) primatelj kao posjednik u ulozi izravnoga objekta. Time se povećava važnost imenice u akuzativu, što se u suvremenom jeziku proširuje i potvrđuje na više od osam uspoređenih glagola. Potpuna obuhvaćenost i cjelovitost akuzativa nameće se i umjesto instrumentalnih prijedložnih izraza kao dopuna glagolima *kontaktirati* i *komunicirati*. Umjesto komunikacije s nekim, koja uključuje sugovornika – društvo, u suvremenom se jeziku akuzativom obaseže predmet u cjelini, i to u izravnom odnosu s glagolskom radnjom. Razlike jesu stilске, ali se ipak može reći da besprijedložni akuzativ sve češće preuzima uloge drugih padežnih izraza, često prijedložnih, čime se mijenja odnos među padežima i narušava raznolikost padežnoga sustava.

Osim toga, dvije se dopune uz glagole traženja bez priopćajnoga nesporazuma mogu uvesti samo ako je jedna od njih genitiv s prijedlogom *od*. Upotrijebе li se dva akuzativa bez prijedloga ili se jedan od njih zamijeni objektom rečenicom, ne zna se podrazumijeva li spomenuti glagol traženje koga izgubljenoga ili nenazočnoga ili pak pretpostavlja kakav zahtjev koji se postavlja komu zbog ili radi čega. Tako se primjerice zavisna surečenica u složenoj rečenici *Zašto me nakon svega tražiš da se smirim*, upotrijebljena u filmskom prijevodu (HTV 1), može shvatiti dvojako:

1. kao rečenica sukladna normi hrvatskoga standardnoga jezika, ali ne i obavijesti koju je govornik htio prenijeti – kao namjerna rečenica; *traži se koga radi smirenja*,
2. kao rečenica koja nije u skladu s normom, ali je česta u razgovornom jeziku i u jeziku medija – kao objektna rečenica; *smirenje se traži od koga*.

Česta nominalizacija, kojom se jednočlani glagolski predikati raščlanjuju u višečlane, čiji imenski dio čini imenica u akuzativu, kao i prodor akuzativne rekcije, koja prototipnost akuzativa, označenoga kao puni i središnji padež, nameće rubnosti i značenjskoj iznijansiranošći dativa i instrumentala, postaju obilježjem suvremenoga, osobito razgovornoga hrvatskoga jezika.

Literatura i izvori:

- ANIĆ, VLADIMIR 2003. *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi Liber.
- BARAC-GRUM, VIDA; DRAGICA MALIĆ; SLAVKO PAVEŠIĆ; ZLATKO VINCE 1971. *Jezični savjetnik s gramatikom*. Slavko Pavešić (ur.). Zagreb: Matica hrvatska.
- BARIĆ, EUGENIJA; MIJO LONČARIĆ; DRAGICA MALIĆ; SLAVKO PAVEŠIĆ; MIRKO PETI; VESNA ZEČEVIĆ; MARIJA ZNIKA 1995. *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
- BIRTIĆ, MATEA; IVANA MATAS IVANKOVIĆ 2009. Akuzativne dopune uz neprijelazne glagole: što su unutrašnji objekti? *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 35, Zagreb, 1–19.
- BIRTIĆ, MATEA; IVANA MATAS IVANKOVIĆ 2010. Jesu li akuzativne dopune uz sportske glagole objekti? *Drugi hrvatski sintaktički dani*, Matea Birtić i Dunja Brozović Rončević (ur.). Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje i Filozofski fakultet, 35–54.
- BRDAR, MARIO 1992. Prototipni pristup relevantnosti (direktnog) objekta u okviru funkcionalne gramatike. *Suvremena lingvistika*, 2, Zagreb: Hrvatsko filološko društvo, Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta, 41–61.
- FLORSCHÜTZ, JOSIP ³1916. *Gramatika hrvatskoga jezika za ženski licej, preparandije i više pučke škole*. Zagreb.
- GORTAN-PREMK, DARINKA 1971. *Akuzativne sintagme bez predloga u srpskohrvatskom jeziku*. Beograd: Institut za srpskohrvatski jezik.
- GORTAN-PREMK, DARINKA 1977. O nekim pitanjima dvojake glagolske rekcije. *Južnoslovenski filolog*, XXIII, Beograd, 237–246.
- HALE, KEN; SAMUEL JAY KEYSER 2002. *Prolegomenon to a Theory of Argument Structure*. Cambridge, London: The MIT Press
- Hrvatska jezična riznica, <http://riznica.ihjj.hr/>
- HUDEČEK, LANA; MILICA MIHALJEVIĆ 2009. *Jezik medija, publicistički funkcionalni stil*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- IVIĆ, MILKA 1957.–1958. Sistem predloških konstrukcija u srpskohrvatskom jeziku, *Južnoslovenski filolog*, XXII., 1–4, 141–166.
- JAKOBSON, ROMAN 2008. *O jeziku*. Zagreb: Disput.
- KATIČIĆ, RADOSLAV 1974. D. Gortan-Premk, Akuzativne sintagme. *Suvremena lingvistika*, 10, Zagreb, 34–37.
- KATIČIĆ, RADOSLAV 1986. *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*. Nacrt za gramatiku. Zagreb: JAZU i Globus.
- MARETIĆ, TOMO ³1963. *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*. Zagreb: Matica hrvatska.
- MIHALJEVIĆ, MILICA; BARBARA KOVAČEVIĆ 2006. Frazemi kroz funkcionalne stilove. *Jezik*, 53, 1, 1–15.

- MURAKAMI, HARUKI 2003. *Južno od granice, zapadno od sunca*. Prevela Maja Šoljan. Zagreb: Vuković i Runjić.
- HARUKI MURAKAMI 2003. *South of the Border, West of the Sun*. London: Vintage Books.
- PIPER, PREDRAG; IVANA ANTONIĆ; VLADISLAVA RUŽIĆ; SRETO TANASIĆ; LJUDMILA POPOVIĆ; BRANKO TOŠOVIĆ 2005. *Sintaksa savremenoga srpskog jezika, prosta rečenica*. Milka Ivić (red.). Beograd.
- RAGUŽ, DRAGUTIN 1997. *Praktična hrvatska gramatika*. Zagreb: Medicinska naklada.
- RIŠNER, VLASTA; ŽELJKO RIŠNER 2010. Promjene značenja i uporabe glagola *raditi*. *Lingua Montenegrina*, III, 6, Cetinje, 185–203.
- Rječnik hrvatskoga jezika* 2000. Jure Šonje (ur.). Zagreb: Leksikografski zavod Miroslava Krleže i Školska knjiga.
- SAMARDŽIJA, MARKO 1994. Valentnost i semantičke mijene hrvatskih glagola. *Fluminensia*, 1–2, Rijeka, 49–53.
- SILIĆ, JOSIP; IVO PRANJKOVIĆ 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.
- STEVANOVIĆ, MIHAJLO 1962. Rekcija glagola i oblici njihove dopune. *Naš jezik*, II, 1–2, 1–11.
- VEBER (WEBER) ADOLFO 1859. *Skladnja ilirskoga jezika za niže gimnazije*. Beč.
- VINCE, JASNA 2005. Izravni objekt kao tema. *Drugi Hercigonjin zbornik*. Stjepan Damjanović (ur.). Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 429–434.
- VINCE, JASNA 2008. Izravni objekt i njegove inačice u hrvatskome crkvenoslavenskome jeziku. *Slovo*, 58, Zagreb, 63–86.
- VINCE, JASNA 2010. Nominativ prema ostalim padežima. *Drugi hrvatski sintaktički dani*. Matea Birtić i Dunja Brozović Rončević (ur.). Osijek, Zagreb: Filozofski fakultet i Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 249–263.
- VONČINA, JOSIP 1975. Jezik Antuna Kanižlića. *Rad JAZU*, 368, 5–172.
- ZOVKO DINKOVIĆ, IRENA 2007. Dative Alternation in Croatian. *Suvremena lingvistika*, 63, Zagreb, 65–83.
- ZOVKO DINKOVIĆ, IRENA 2010. Određivanje izravnih objekata u hrvatskome: dva objekta u akuzativu. *Drugi hrvatski sintaktički dani*. Matea Birtić i Dunja Brozović Rončević (ur.). Osijek, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje i Filozofski fakultet, 267–276.

The usage of the accusative without prepositions in modern Croatian language

Abstract

The paper discusses the examples of more frequent usage of accusative without prepositions in contemporary Croatian media and in spoken language. Examples of such usage are classified into several groups: 1. syntagms with a defective verb and prepositionless accusative; 2. verb + *nominal word (A) + nominal word (A) < verb + *od* + nominal word (G) + nominal word (A); 3. intransitive verb → transitive verb. Among the syntagms with the accusative case changes can also be observed in the following group, 4. verb + cognate object → verb + hyponimic object (marginal direct object?). The description confirms that the accusative as full, central case, by which an object is fully comprised, imposes itself upon the marginality of other peripheral cases, e.g. instrumental (with the verb *kontaktirati*). In spite of the norm that does not recommend the usage of two accusatives without prepositions with verbs of searching but suggests the usage of one prepositionless accusative (or partitive genitive) with a genitive with the preposition *od*, there are numerous examples of the usage of the verb *tražiti* with two accusatives without prepositions.

Ključne riječi: akuzativ, izravni objekt, prijelazni glagoli, neprijelazni glagoli

Key words: accusative, direct object, transitive verbs, intransitive verbs

